

Juryrapport van de Karel van Mander-Prijs 2012, uitgesproken op 19 november 2012 tijdens de jaarvergadering van de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici, bijeen in het Haags Historisch Museum.

De Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici reikt elk jaar een prijs uit voor de beste wetenschappelijke publicatie betreffende een vooraf bepaald, en vijfjaarlijks wisselend, kunsthistorisch terrein, de zogenoemde Karel van Manderprijs. De jaarlijkse bibliografie, die steeds door de Vereniging wordt opgesteld, vormt hiervoor de basis, al zijn aanvullingen mogelijk. Dit jaar stonden publicaties uit 2006-2010 over de gehele westerse architectuur centraal: een totaal van circa 1300 titels.

De jury bestond uit Sible de Blaauw (Radboud Universiteit Nijmegen), Merlijn Hurx (Universiteit Utrecht), Marie-Thérèse van Thoor (Technische Universiteit Delft), en Pieter Vlaardingebroek (Bureau Monumenten & Archeologie Amsterdam), onder voorzitterschap van Claudine Chavannes-Mazel (Universiteit van Amsterdam), voorzitter van de Vereniging. Als secretaris fungeerde Saskia van Kampen (Museum Boijmans van Beuningen), bestuurslid van de VNK.

De jury hield de volgende criteria ter beoordeling aan: het onderzoek moet volledig door de auteur zelf zijn uitgevoerd en mag niet voortkomen uit bijvoorbeeld een universitaire werkgroep; de publicatie moet getuigen van een originele benadering van het vakgebied en vernieuwend zijn wat betreft aanpak, nieuwe inzichten opleveren, exemplarisch zijn met als basis grondig onderzoek. Ten slotte is de toegankelijkheid van de schrijfstijl een wezenlijk beoordelingscriterium.

Tweemaal heeft de jury vergaderd, in september en oktober. Voor de eerste vergadering had elk lid een lijst van titels uit de complete bibliografie van 1300 titels geselecteerd, die naar zijn/haar mening in aanmerking kwamen voor de prijs. Publicaties van juryleden dongen niet mee. Bij de eerste vergadering kwam uit de gemeenschappelijke lijst een shortlist tot stand van vier titels. Op de tweede vergadering van 31 oktober werd, niet unaniem, maar wel door iedereen ondersteund, een winnaar bepaald.

In alfabetische volgorde zijn de vier geselecteerde publicaties voor de shortlist de volgende:

1. Jaap-Evert Abrahamse, *De grote uitleg van Amsterdam. Stadsontwikkeling in de zeventiende eeuw* (Bussum: Toth 2010)
2. Thomas H. von der Dunk, *Een Hollands heiligdom: de moeizame architectonische eenwording van Nederland*, (Amsterdam 2007: Bakker Reeks Monografieën over Europese cultuur 13)
3. Coert Peter Krabbe, *Droomreis op papier: de Prix de Rome en de Nederlandse architectuur (1808-1851)*, (Leiden: Primavera Pers: 2009)
4. Marinke Steenhuis, *Stedenbouw in het landschap. Pieter Verhagen (1882-1950)*, (Rotterdam: NAI Uitgevers 2007)

Na een uitgebreide discussie over de volgorde van nominatie van de vier publicaties stemde de jury in met een eerste plaats voor de publicatie van Coert Peter Krabbe. Hieronder volgt in alfabetische volgorde de beoordeling van de overige drie boeken, zoals deze door de juryleden werd geformuleerd.

Abrahamse, J.E., *De grote uitleg van Amsterdam. Stadsontwikkeling in de zeventiende eeuw*, Bussum: Thoth 2010.

Deze monumentale studie geeft een nieuwe en gedetailleerde kijk op de stadsontwikkeling van Amsterdam in de zeventiende eeuw op basis van gedegen bronnenonderzoek. Waar voorheen de Amsterdamse stadsplattegrond vaak werd benaderd als een kunstwerk, hanteert Abrahamse een bottom-up benadering, die rekening houdt met de alledaagse realiteit van stadsontwikkeling. Zij laat zien dat Amsterdammers, gericht op handel en exploitatie, zochten naar praktische oplossingen en niet naar de verwezenlijking van theoretische ideaalbeelden. Daarmee neemt de studie de oude mythe van de uitleg van Amsterdam als masterplan op de korrel.

Thomas H. von der Dunk, *Een Hollands heiligdom: de moeizame architectonische eenwording van Nederland, Amsterdam: Bakker 2007*

Thomas von der Dunk heeft zijn jarenlange originele werkzaamheid in een opmerkelijke bundel samengebracht. Dit boek vormt een geconcentreerde getuigenis van een continue en serieuze aandacht voor (neoclassicistische) architecten uit de late achttiende en vroege negentiende eeuw op basis van niet eerder ontsloten materiaal. De hoofdstukken zijn bewerkingen van eerder verschenen artikelen, die worden samengebonden door een overkoepelende these over de politieke eenwording van Nederland met de neoclassicistische bouwstijl als architectonische expressie. Von der Dunk schrijft vol geestdrift, neemt soms polemische standpunten in en komt tot verrassende inzichten, die echter altijd gebaseerd blijven op grondige kennis.

Marinke Steenhuis, *Stedenbouw in het landschap, Pieter Verhagen (1882-1950), Rotterdam: NAI Uitgevers 2007*

Met vlotte pen heeft Marinke Steenhuis de resultaten van haar uitvoerig onderzoek naar Pieter Verhagen beschreven. De studie is een helder en mooi geïllustreerd overzicht van het tot nu toe onderbelichte oeuvre van deze stedenbouwkundige, die een grote liefde koesterde voor het landschap. Eigenlijk is het vreemd dat een man die zoveel wist van de natuur, zich juist bekwaamde in de 'verstening' daarvan. Maar Marinke Steenhuis laat op overtuigende manier zien hoe Verhagen verstedelijking en groen met elkaar in verband wist te brengen en in elkaar liet overlopen – in zijn vele ontwerpen voor stadsuitbreidingen, stadswijken en stadsparken, tot de grotere schaal van de streekplannen, 'de stedenbouw in het landschap'. De publicatie geeft een beeld van de carrière van Pieter Verhagen, die tot nu toe voornamelijk werd geassocieerd met Granpré Molière (en in mindere mate Kok) en ze biedt een breder, vernieuwd en verfrissend zicht op de discipline stedenbouw.

De winnaar van de Karel van Manderprijs 2012 is Coert Krabbe. De jury was bijzonder ingenomen met de bijzondere invalshoek van Krabbe betreffende het onderwerp, en zijn omgang met bronnenmateriaal. Hieronder volgt in het kort de mening van de jury:

Krabbe, Coert P., *Droomreis op papier: de Prix de Rome en de Nederlandse architectuur (1808-1851), Leiden: Primavera 2009*

Nederlandse architectuur uit de vroege negentiende eeuw kan niet bogen op grote populariteit onder onderzoekers. De stiefmoederlijke behandeling komt voort uit het relatief kleine aantal bouwwerken dat uit die tijd bewaard is gebleven, gecombineerd met de bijzonder lage waardering voor het academische karakter van deze architectuur. Hoe interessant deze periode kan zijn, blijkt uit het boek *Droomreis op papier: de Prix de Rome en de Nederlandse architectuur (1808-1851)* van Coert Peter Krabbe. De door ons vaak onbegrepen architectuur wordt nader geduid aan de hand van de architect Anthony Willem van Dam. Hij doorliep de Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten en won in 1837 de Grote Prijs. Deze Grote Prijs werd een op papier vereeuwigde droomreis langs Rome, Parijs en Athene. Ruim 200 tekeningen illustreren de reis, die langs klassieke en middeleeuwse gebouwen leidde. Deze unieke bron wordt verder aangevuld door brieven en paspoorten. Hierdoor weten we dat Van Dam bijna twee jaar bij de belangrijke Parijse architect Labrouste heeft gewerkt, zien we hem opmetingen maken van vroegchristelijke gebouwen in Rome, tekende hij het Parthenon en aanschouwde hij in Athene de nieuwe gebouwen van Christian en Theophilus Hansen. Deze 'meerstijligheid' in de tekeningen vinden we in het latere werk van Van Dam terug, variërend van het klassieke stadhuis van Gorcum tot de

imposante neogotische Zuiderkerk in Rotterdam. Het belang van dit boek is gelegen in de wetenschappelijke presentatie van het bronnenmateriaal, die een uniek inzicht geeft in de opleiding tot architect in de vroege negentiende eeuw en die voor het eerst het verband bewijst tussen opleiding en de later in Nederland gebouwde architectuur. De prachtige vormgeving van het boek en de grote leesbaarheid van de tekst maken dat dit boek als een wetenschappelijke reisgids een genot is om van kapt tot kapt te lezen.

Namens de jury,

Marie-Thérèse van Thoor